

Міністерство освіти і науки України
Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка
Кафедра української мови

«До захисту допускаю»
завідувач кафедри української мови,
доктор філологічних наук, професор
_____ Віра КОТОВИЧ
« » _____ 2025 року

**Фразеологізми з рослинним компонентом як етнокультурні маркери
мовної картини світу та способи їх активізації у словнику здобувачів
загальної середньої освіти**

Освітня програма: Середня освіта (Українська мова і література, мова і
література (англійська))

Спеціальність 014 «Середня освіта (за предметними спеціальностями)»
Предметна спеціальність: 014.01 «Середня освіта» (Українська мова і
література)

Додаткова предметна спеціальність: 014.02 «Середня освіта» (Мова та
зарубіжна література (англійська))

Магістерська робота

на здобуття кваліфікації: Магістр середньої освіти.
Вчитель української мови і літератури,
англійської мови та зарубіжної літератури.

Автор роботи – **Марія Маковська**_____

Науковий керівник – канд. філол. наук, доц. **Ірина Патен**_____

Дрогобич, 2025

Фразеологізми з рослинним компонентом як етнокультурні маркери мовної картини світу та способи їх активізації у словнику здобувачів загальної середньої освіти

Оцінка за національною чотирибальною шкалою:

This image shows a blank sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and extend across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

ім'я, прізвище

ім'я, прізвище

АНОТАЦІЯ

Марія Маковська. Фразеологізми з рослинним компонентом як етнокультурні маркери мовної картини світу та способи їх активізації у словнику здобувачів загальної середньої освіти.

У магістерській роботі проаналізовано фразеологізми з рослинним компонентом як важливий засіб формування етнокультурної та мовної картини світу. На матеріалі української фразеології досліджено поняття та класифікацію фразеологічних одиниць, виявлено особливості рослинних фразеологізмів, а також проаналізовано символіку рослин у культурі та мові. З'ясовано, що рослинні фразеологізми виконують функцію етнокультурних маркерів, відображають національні уявлення, моральні та соціальні цінності, сприяючи формуванню цілісного мовного світогляду учнів. Окрему увагу приділено методиці активізації фразеологізмів у навчальному процесі: описано лінгводидактичні основи формування фразеологічної компетенції, прийоми та методи ознайомлення учнів зі стійкими виразами, а також використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчанні. Розроблено план-конспект уроку для 7 класу, що демонструє практичну реалізацію теоретичних положень дослідження. Підкреслено, що формування активного словника рослинних фразеологізмів у школярів сприяє підвищенню мовної культури, розвитку комунікативних і когнітивних умінь, а також глибшому усвідомленню національних культурних традицій.

ABSTRACT

Maria Makovska. Phraseological units with plant components as ethnocultural markers of the linguistic worldview and ways to activate them in the vocabulary of secondary school students.

In the master's thesis, phraseological units with plant components are analysed as an important means of forming an ethnocultural and linguistic worldview. Based on Ukrainian phraseology, the concept and classification of phraseological units are studied, the peculiarities of plant phraseological units are identified, and the symbolism of plants in culture and language is analysed. It has been established that plant phraseologisms perform the function of ethnocultural markers, reflect national ideas, moral and social values, and contribute to the formation of a holistic linguistic worldview of students. Particular attention is paid to the methodology of activating phraseological units in the educational process: the linguistic and didactic foundations of the formation of phraseological competence, techniques and methods of familiarising students with fixed expressions, as well as the use of information and communication technologies in teaching are described. A lesson plan for 7th grade has been developed, demonstrating the practical implementation of the theoretical provisions of the study. It is emphasised that the formation of an active vocabulary of plant phraseological units in schoolchildren contributes to the improvement of linguistic culture, the development of communicative and cognitive skills, as well as a deeper understanding of national cultural traditions.

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ I. Теоретичні засади дослідження фразеологізмів з рослинним компонентом	8
1.1. Поняття та класифікація фразеологізмів у сучасній лінгвістиці	8
1.2. Особливості фразеологізмів з рослинним компонентом	12
1.3. Символіка рослин в українській культурі та мові	15
1.4. Етнокультурна роль рослинних фразеологізмів у формуванні мовної картини світу	19
РОЗДІЛ II. Методика активізації фразеологізмів з рослинним компонентом у словнику учнів ЗЗСО	24
2.1. Лінгводидактичні основи формування фразеологічної компетенції	24
2.2. Прийоми та методи ознайомлення учнів з рослинними фразеологізмами	32
2.3. Використання ІКТ у вивченні фразеологізмів	36
2.4. План-конспект уроку для 7 класу на тему «Фразеологізми з рослинним компонентом»	40
Висновки	50
Список використаних джерел	55

ВСТУП

Актуальність дослідження. Вивчення фразеологізмів з рослинним компонентом як етнокультурних маркерів мовної картини світу та способів їх активізації в словниках здобувачів загальної середньої освіти належить до актуальних проблем сучасної фразеології та лінгвокультурології. Незважаючи на значну увагу до фразеології як наукової дисципліни, питання семантичних, когнітивних і культурологічних особливостей фразеологічних одиниць з ботанізмами залишаються недостатньо дослідженими. Крім того, це стосується також проблеми включення таких одиниць до навчальних словників та їх активізації в навчальному процесі.

Окремі питання вивчення фразеологізмів з рослинними компонентами знайшли своє обґрунтування в працях С.Борзенко [3], Н.Гергіля [5], К.Давиденко [8], Г.Доброльожа [11], В.Семенчука [29], А.Слободяника [31], І.Циганок [37] та інших, які досліджували культурологічні, семантичні та когнітивні аспекти фразеологічних одиниць, а також питання їх класифікації та методики включення у навчальний процес.

Актуальність визначається також необхідністю формування лінгвокультурної та фразеологічної компетентності учнів, що дозволяє розкривати етнокультурні маркери, семантичні та когнітивні особливості фразеологічних одиниць з рослинним компонентом і активізувати їх у навчальній практиці через словники та інтерактивні завдання.

Обрана тема дослідження – складова частина загальної проблеми вивчення фразеологізмів як носіїв етнокультурної інформації. Що стосується сучасного стану цієї проблеми – фразеологізми з рослинним компонентом в українській мові та їх роль у формуванні мовної картини світу – треба зазначити, що в лінгвістичній літературі ця тема досліджена недостатньо. Невирішеність питань, пов'язаних з класифікацією, символікою та методикою активізації таких фразеологізмів у навчальному процесі, зумовлює **актуальність** теми.

Мета дослідження – схарактеризувати фразеологізми з рослинним компонентом як етнокультурні маркери мовної картини світу та розробити ефективні способи їх активізації в словниковому запасі учнів загальної середньої освіти.

Предмет дослідження – системні та семантико-когнітивні зв'язки фразеологізмів з рослинним компонентом у сучасній українській мові.

Об'єкт дослідження – фразеологічні одиниці української мови з рослинним компонентом, що виконують етнокультурну функцію.

У ході дослідження використовувалися такі **методи**:

теоретичні: аналіз і синтез лінгвістичної та методичної літератури з проблеми дослідження, описовий метод;

емпіричні: метод суцільної вибірки фразеологічних одиниць, узагальнення та класифікація даних, а також спостереження за процесом активізації фразеологізмів у навчальному процесі.

Відповідно до мети дослідження визначено такі завдання:

1. Проаналізувати сучасний стан проблеми фразеологізмів з рослинним компонентом у лінгвістичній літературі.
2. Визначити символіку рослин в українській культурі і мові.
3. Виявити етнокультурну роль рослинних фразеологізмів у формуванні мовної картини світу
4. Розробити методичні підходи та прийоми активізації фразеологізмів з рослинним компонентом у словнику учнів ЗЗСО.

Наукова новизна та теоретичне значення дослідження полягає в тому, що в роботі вперше комплексно проаналізовано фразеологізми з рослинним компонентом як етнокультурні маркери, виділено їх семантичні особливості та виявлено системні зв'язки у фразеологічному складі української мови. Показано, що рослинні фразеологізми можуть вступати в полісемічні, синонімічні, омонімічні та антонімічні відносини, що сприяє формуванню

цілісної мовної картини світу. Матеріал дослідження може стати основою для подальших наукових досліджень з української фразеології та етнолінгвістики.

Практичне значення роботи полягає в тому, що результати дослідження можуть застосовуватися при складанні фразеологічних словників, а також у навчальному процесі при викладанні курсів з фразеології української мови. Відпрацьований матеріал розширює базу даних щодо семантико-синтаксичних та етнокультурних відносин у сфері української фразеології та сприяє підвищенню фразеологічної компетентності учнів загальної середньої освіти.

Апробація та впровадження результатів дослідження. Основні положення магістерської роботи повідомлялись та обговорювались на звітній науково-практичній конференції (квітень, 2025 рік); на науково-методичних семінарах (січень, 2025 рік; вересень 2025 рік); на засіданні кафедри української мови факультету української та іноземної філології Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка (листопад, 2025 рік).

Обсяг і структура наукового дослідження. Магістерська робота складається з вступу, двох розділів, загальних висновків і списку використаних джерел (46 позицій). Обсяг магістерської роботи становить 59 сторінок комп'ютерного набору.

РОЗДІЛ І. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ З РОСЛИННИМ КОМПОНЕНТОМ

1.1. Поняття та класифікація фразеологізмів у сучасній лінгвістиці

Фразеологія, за визначенням дослідниці Л.Масімової, яка є невід’ємною складовою кожної мови та культури, – «це розділ мовознавства, що вивчає стійкі словосполучення що характеризуються специфічним перенесенням значення» [43, 11]. На думку Л.Комар, «це наука про фразеологічні одиниці, тобто про стійкі сполучення слів з ускладненою семантикою, які не утворюються за структурно-семантичними моделями змінних сполучень, що їх утворюють» [16, 129]. У «Новому тлумачному словнику української мови» ми знаходимо таке твердження: «фразеологія – це розділ мовознавства, що вивчає усталені звороти мови, фразеологізми» [25, 748]. Інакше кажучи, фразеологія – це наука, яка досліджує стійкі мовленнєві звороти та вирази з ускладненою семантикою. Зауважимо, що під фразеологією також розуміють усю сукупність таких сполучень у мові.

Інтерес до фразеології виник на початку XX століття, і одним із перших, хто спробував систематизувати фразеологічні одиниці, був Ш.Баллі, який поділив словосполучення на чотири основні типи: 1) вільні словосполучення; 2) звичні словосполучення; 3) фразеологічні ряди; 4) фразеологічні єдності [40]. На думку вченого, вільні словосполучення – це тимчасові мовленнєві конструкції, що не мають сталої структури та швидко розпадаються. Звичні словосполучення частково фіксовані, але все ж допускають варіативність. Фразеологічні ряди об’єднують поняття настільки тісно, що вони сприймаються як єдине ціле. Фразеологічні єдності, навпаки, є цілісними неподільними утвореннями, в яких окремі слова втрачають самостійне значення і не можуть бути замінені.

Згодом Ш.Баллі переглянув власну класифікацію, відмовившись від таких категорій, як звичні словосполучення та фразеологічні ряди, розглядаючи їх як проміжні, перехідні форми. У своїй оновленій концепції він виокремлює лише

дві головні групи: вільні словосполучення та фразеологічні єдності. Останні, за його твердженням, – це «стійкі мовні конструкції, в яких окремі слова втрачають своє первинне значення та функціонують як єдине ціле, що передає узагальнений сенс, не пов'язаний безпосередньо зі значеннями складових» [40, 152]. Саме Ш.Баллі вперше спробував дати визначення фразеологічної одиниці – поняття, яке згодом набуде важливого значення в лінгвістиці.

У сучасній лексикології поняття фразеологізму стало об'єктом дослідження багатьох лінгвістів із різних країн. Незважаючи на значну увагу до цієї теми, досі не сформовано єдиного погляду на те, що саме слід вважати фразеологізмом і які риси є для нього визначальними. Тому поки що складно дати чітке й однозначне визначення терміна «фразеологічна одиниця». Водночас цей термін широко використовується в науковій літературі й закріпився в мовознавстві, оскільки найточніше передає зв'язок таких одиниць із мовною системою.

Українська дослідниця Ю.Чернищук трактує фразеологізм як «стійке поєднання слів, яке виконують роль єдиної лексичної одиниці та можна легко замінити одним словом» [38, 33], підкреслюючи його лексичну неподільність і семантичну цілісність. Своєю чергою, науковці Л.Власенко та І.Тригуб визначають фразеологію як «наука про фразеологічні одиниці, тобто про стійкі сполучення слів з ускладненою семантикою, які не утворюються за структурно-семантичними моделями змінних сполучень, що їх утворюють» [4, 11].

Ідіоми зазвичай вважаються стійкими у своїй формі, що означає обмеження щодо зміни порядку слів, заміни компонентів або модифікації граматичної структури. Такі трансформації, як правило, допускаються лише в ігровому або жартівливому контексті. Лінгвіст Х.Газала прагнув дати всеосяжне визначення цього явища, схарактеризувавши ідіоми як «специфічні, метафоричні, фіксовані вирази, чия форма і значення не підлягають змінам» [41, 204]. У своїй концепції він виділяє п'ять ключових ознак ідіом: 1) ідіоматичні вирази метафоричні та їхнє значення не є очевидним; 2) їх не слід трактувати

буквально, оскільки їхнє значення не впливає з окремих значень слів; 3) синтаксична структура таких виразів зазвичай фіксована та не підлягає змінам без порушення граматики; 4) їхні значення залишаються сталими; 5) вони, зазвичай, культурні та неформальні [41, 204].

Термін «фразеологізм» має багато різних інтерпретацій, тому питання впорядкування та класифікації фразеологічного матеріалу постійно перебуває в центрі уваги мовознавців. У процесі розвитку фразеології було висунуто чимало різноманітних класифікацій. Наприклад, у своїй роботі Р.Ляшевич зазначає, що «фразеологічні одиниці отримали більш обґрунтоване визначення, саме як лексичні комплекси з особливою семантичною своєрідністю» [21, 8]. Він, спираючись на теорію Ш.Баллі, описує три типи фразеологічних одиниць:

1. Фразеологічні зрощення – стійкі, невмотивовані поєднання слів, значення яких не можна вивести зі значень його компонентів. Такі вирази сприймаються як цілісні одиниці, де кожне окреме слово не дає повного уявлення про загальне значення, а також поділяються на підтипи, серед яких є вирази з архаїзмами, вирази з виразним емоційним забарвленням, а також ті, де компоненти мають важливе значення для загального розуміння фрази.

2. Фразеологічні єдності – стійкі словосполучення, у яких значення формується завдяки злиттю значень компонентів, і це значення не можна отримати з розуміння окремих слів. Крім того, це можуть бути як загальновживані вирази, так і складові терміни.

3. Фразеологічні сполучення – стійкі поєднання слів, у яких одне слово може мати фразеологічне значення, а інше може варіюватися. Такі поєднання дозволяють часткову заміну одного з компонентів. У таких конструкціях значення фрази змінюється залежно від того, яке саме слово використовується замість іншого [9].

Дослідниця Л.Масімова також виокремлює три типи фразеологічних одиниць вслід за Ш.Баллі: 1) фразеологічні сполучення – пряме і переносне значення однозначно не пов'язані між собою; 2) фразеологічні єдності –

включають слово або слова зі значенням, яке є і прямим, і переносним; 3) ідіоматичний вислів – група слів, структура і значення якої є фіксованими [43, 11]. Крім того, вона також підкреслює, що існують й інші класифікації фразеологізмів, які ґрунтуються на різних типах структурних обмежень. Серед них є класифікації, які враховують обмеження на вибір змінних елементів структури, на фіксованість або змінність складу компонентів слова, а також на ступінь фіксованості структури та компонентів фразеологічної одиниці. Сукупність фразеологізмів, що відрізняються за значенням і структурою, утворює фонд ідіом мови. Основні ознаки, що визначають природу фразеологізмів, можуть бути виражені таким чином: 1) невмотивовані групи слів; 2) не можуть вільно утворюватися в мовленні; 3) відтворюються як готові одиниці; 4) структурно стійкі; 5) володіють стабільністю лексичних компонентів; 6) відтворюються як одиничні незмінні словосполучення [43, 11-12].

Розглядаючи класифікацію українських фразеологізмів, дослідник М.Яцьків передбачає угруповання фразеологічного матеріалу за джерелами походження. Учений визначає такі групи: 1) прислів'я і приказки; 2) професіоналізми, що набули метафоричного вжитку; 3) усталені вислови з анекдотів та жартів; 4) цитати й образи з Старого і Нового Завітів; 5) численні ремінісценції античної старовини; 6) переклади поширених іншомовних висловів; 7) крилаті слова письменників; 8) влучні фрази видатних людей [39, 258].

Також варто звернути увагу на класифікацію фразеологічних одиниць за генетичними ознаками, запропоновану А.Ковалем і В.Коптіловим [15, 26], які пропонують розглядати афоризми, літературні цитати та образні вирази в системі фразеології будь-якої мови як «крилаті вислови».

Американські дослідники Дж. Зайдль і У. Мак. Морді зазначають, що ідіоми можуть мати різну структуру – правильно сформовану, неправильну або навіть граматично неправильну. Однак ця структура не завжди визначає чіткість

значення. Вони виокремлюють три основні типи ідіом: 1) ідіоми з неправильною формою, але чітким значенням; 2) ідіоми з правильною формою, але нечітким значенням; 3) ідіоми з неправильною формою та нечітким значенням. Вони дійшли висновку, що більшість ідіом належать до другої групи, але навіть у межах цієї групи можуть існувати відмінності щодо ясності ідіом [45, 13].

Отож фразеологія досліджує стійкі мовні звороти, що мають цілісне значення і семантичну неподільність. Фразеологізми характеризуються структурною фіксованістю і стабільністю компонентів, що робить їх незамінними в мовленні. Класифікації фразеологізмів ґрунтуються на структурних, семантичних і генетичних ознаках, а західна традиція використовує термін «ідіома» для подібних явищ.

1.2. Особливості фразеологізмів з рослинним компонентом

Рослинний світ відіграє надзвичайно важливу роль у формуванні образності української мови. Рослини – одне з найдавніших і найприродніших джерел символіки, адже вони тісно пов'язані з життям людини, її працею, побутом, віруваннями та народними традиціями. Саме тому рослини часто використовуються у фразеологізмах як образні елементи через їхню видиму наочність, близькість до повсякденного досвіду, багатство асоціацій (ріст, цвітіння, плодоношення, в'янення). Такі мовні одиниці наділені яскравим емоційно-оціночним забарвленням і дозволяють передати різні емоції, моральні оцінки, соціальні явища або риси характеру людини.

Як зазначає О.Слободяник, фразеологізми з флористичним компонентом дозволяють визначити «світогляд і світовідчуття українців, з'ясувати роль рослинного світу у становленні національної свідомості» [31, 1]. У цих виразах закладено багатовіковий досвід народу, його ставлення до природи як до духовного і морального орієнтира. Через флористичні образи у фразеології

відображаються національні уявлення про красу, добро, працьовитість, долю, гармонію людини зі світом.

На думку О.Мельник, фітоніми (назви рослин) у фразеології відіграють значення «інформативно-образного виразу <...> відображаючи національно-культурну специфіку» [23, 284]. Отож рослинні назви у складі стійких виразів не є випадковими, адже вони мають глибокий культурний підтекст і втілюють певну систему цінностей, вкорінену у світоглядних уявленнях українців.

Семантика фразеологізмів з рослинними компонентами відрізняється особливою глибиною і багатошаровістю, оскільки поєднує в собі реальні властивості рослин, культурно закріплені асоціації, символіку та емоційно-оціночні відтінки, що сформувалися в національній свідомості. Назви рослин у складі фразеологізмів ніколи не є випадковими: вони безпосередньо пов'язані з певними характеристиками, властивими конкретним рослинам, і завдяки цьому викликають у мовців стійкі образи та асоціації.

Так, дуб уособлює силу, мужність, непохитність, тому його часто використовують у характеристиці людини твердого характеру. Липа символізує лагідність, доброту, м'якість, проте може позначати і беззахисність або слабкість, що відображено у виразі *«обдерти як липку»*, яке передає образ повної втрати або позбавлення всього. Мак є символом краси, молодості і швидкоплинності життя (*«красивий, як маковий цвіт»*), оскільки його цвітіння триває недовго, а отже, метафорично уособлює тимчасову досконалість. Компонент горох має переважно негативну конотацію, адже у виразі *«як горохом об стіну»* він означає марність, безрезультатність зусиль або відсутність зворотного зв'язку. Яблуня, навпаки, є символом родючості, спадкоємності роду і природної спадковості, що передано у фразеологізмі *«як яблуко від яблуні»* – про схожість між батьками і дітьми.

Фітоніми у фразеологічній системі мають явне символічне навантаження. Їх значення може бути як позитивним, так і негативним, що залежить від культурного контексту та асоціативного поля. За спостереженнями

І.Циганок [37], у процесі концептуалізації фітонімів формуються стійкі образно-сміслові зв'язки, які відображають національне бачення природи. Наприклад, верба в українській традиції є символом гнучкості, ніжності, але в той же час і слабкості, смутку, що часто відтворюється у фразеологізмах з негативним емоційним відтінком. Мак, навпаки, уособлює красу, жіночність і молодість, проте несе в собі мотив швидкоплинності, адже його цвітіння недовговічне. Таке поєднання світлого і трагічного створює особливу семантичну глибину українських фразеологізмів з рослинним компонентом.

Більшість таких виразів мають переносне значення: рослина в них виступає не буквально, а як метафоричне позначення певного стану або якості людини. Як зазначає М.Прокопова [44], внутрішня форма подібних фразеологізмів заснована на фізичних властивостях конкретних рослин, з якими люди щодня стикаються в побуті, тому переносний зміст виростає з реального досвіду взаємодії людини з природою. Наприклад, у виразі «як горохом об стіну» компонент «горох» створює образ безрезультатності зусиль, марності дії, а в основі фразеологізму «вибитися в люди» простежується метафора росту рослини – від насіння до повноцінного стебла, що символізує розвиток і досягнення успіху.

Важливою рисою семантики рослинних фразеологізмів є її національно-культурна обумовленість. Значення фітонімів у різних мовах може істотно відрізнятися, що пояснюється відмінностями у світогляді та культурних традиціях народів. Так, верба в українській культурі символізує смуток і жіночу долю, тоді як у східних культурах – це знак мудрості, гнучкості та життєвої сили. Липа в українській мовній картині світу пов'язується з м'якістю і ніжністю, а в німецькій традиції – з миром і суспільною єдністю. Такі відмінності демонструють, що фразеологічні значення формуються в межах певної культурної системи і відображають специфіку національного мислення [37].

Не менш значущим компонентом семантики є оціночно-емотивна складова. Рослинні фразеологізми часто передають емоційне ставлення мовця до описуваного явища, створюючи позитивне або негативне забарвлення висловлювання. Так, у фразеологізмі «красивий, як маковий цвіт» виражено захоплення красою, молодістю, життєвою силою, а у виразі «обдерти як липку» – співчуття до потерпілої людини, засудження несправедливості. У свою чергу, вираз «зів'яв, як квітка» несе трагічний підтекст – символ занепаду, втрати життєвої енергії. Як зазначає І.Циганок [37], саме через символічні ознаки рослин у фразеології проявляється емоційний фон висловлювання, що є невід'ємною складовою національної мовної свідомості.

Отож фразеологізми з рослинними компонентами поєднують реальні властивості рослин з культурними асоціаціями та емоційним забарвленням, відображаючи національний світогляд українців. Вони виконують роль носіїв культурної пам'яті, передаючи символіку, моральні оцінки та соціальні уявлення через образи конкретних рослин. Фітоніми у фразеології дозволяють виражати як позитивні, так і негативні емоції, створюючи глибокий семантичний та емоційний контекст висловлювання.

1.3. Символіка рослин в українській культурі та мові

Рослини в українській культурі та мові мають надзвичайно глибоке і багатогранне значення, яке, безумовно, виходить далеко за межі їх утилітарної функції як звичайних природних об'єктів. Вони, по суті, служать не просто декоративними елементами або джерелом їжі, а виконують роль символів, що відображають культурні цінності, духовні орієнтири та історичний досвід українського народу [20]. У цьому контексті варто підкреслити, що в усній і письмовій традиції, зокрема, у фольклорі, літературі, народних піснях, легендах, казках та обрядах, рослини нерідко виступають своєрідними знаками, що передають емоційні, моральні та соціальні смисли [19; 29]. Вони допомагають людям осмислювати життєві події, передавати цінності та

традиції від одного покоління до іншого, а також формувати національну ідентичність. На думку О.Малаш, символіка рослин закріплюється не тільки в словесній традиції, але й у матеріальній культурі, наприклад, у вишивках, декоративних предметах, елементах садиб, що демонструє глибокий духовний і водночас практичний зв'язок людини з природою [22].

У народних піснях, казках, обрядах і навіть у прикметах рослини часто наділяються певними персоніфікованими рисами і стають символами тих чи інших людських якостей або важливих життєвих подій. Наприклад, дуб асоціюється з мужністю, силою, витривалістю і довголіттям [3, 77], і його мотиви традиційно вишивали на сорочках юнаків, щоб, за повір'ям, захистити здоров'я і сприяти фізичній міцності. Дубові меблі та інші побутові предмети також мали символічне значення, оскільки міцний сон на дубовому ліжку уявлявся джерелом сили і непереможності. Така практика наочно демонструє, що матеріальна культура українців органічно поєднується з символічними значеннями рослин у повсякденному житті, стаючи певним містком між духовністю та практичними потребами людини.

Калина займає особливе місце в українській культурі, оскільки є символом «вогню, сонця; неперервності життя, роду українців; України, батьківщини; дівочої чистоти й краси; вічної любові, кохання, вірності; гармонії життя та природи; материнства; плодючості; символ нескореності та стійкості; українського козацтва; незрадливої світлої пам'яті; єдності нації; потягу до своїх традицій, звичаїв» [13, 326]. Червоні ягоди калини традиційно порівнювали з червоними губами дівчини, що символізувало не тільки здоров'я і життєву силу, а й природну привабливість. Калина уособлює безперервність роду, любов, вірність, материнство і гармонію з природою. Посадка калини біля кожної садиби та її присутність у народних піснях і обрядах свідчить про надзвичайну важливість цієї рослини для духовного життя українців і формування національної самосвідомості.

Особлива роль калини у весільних обрядах, де її гілки використовували для прикраси карасів, вінків і весільного житла. Символіка калини в таких випадках підкреслює бажання щасливого, гармонійного і міцного сімейного життя, а також зв'язок молодих з природою і родовими традиціями. Вона виступає також як символ національної стійкості: у часи боротьби за незалежність України калинові гілки та мотиви використовувалися в декоративному мистецтві як ознака безперервності національної пам'яті та прагнення до свободи.

Мак, у свою чергу, має глибоке символічне значення, пов'язане насамперед із пам'яттю про загиблих і швидкоплинність людського життя [32, 42]. Червоні пелюстки маку нагадують про пролиту кров на полі бою, слугуючи одночасно і національним символом пам'яті. У фольклорі мак також асоціюється з красою і швидкоплинністю існування, що знаходить відображення в прислів'ях, піснях і легендах [33]. Макові поля в поетичних образах часто символізують і збереження історичної пам'яті, і життєву силу, що передається з покоління в покоління.

Барвінок, у свою чергу, є символом «радісної життєвої сили, вічності усталеного буття, провісника весни та емблема викривальних сил» [30, 26], а його мотиви часто трапляється у вишиванках, рушниках і декоративних виробках, виконуючи одночасно і оберігаючу функцію, і підтримуючи духовну стійкість громади. Барвінок символізує нерозривний зв'язок людини з природою і духовним світом, а його присутність у похоронних обрядах і в прикрасах святкового одягу відображає глибоку культурну пам'ять і шанобливе ставлення до життя і смерті.

Бархатці та ромашки також мають унікальне культурне значення. Бархатці традиційно прикрашали сільські двори, символізуючи красу рідної землі, її родючість, а також життєву енергію. Їх згадують у піснях, казках та вишивках як символ українського національного духу. Ромашка уособлює простоту, природну красу і дитячу невинність, і широко використовувалася в

народній медицині, що демонструє органічне поєднання утилітарної і символічної функцій рослини в культурі українського народу.

У мовній традиції українців символіка рослин органічно відображена в прислів'ях, приказках, фразеологізмах і образах народної поезії. Дуб, як символ сили, витривалості та незламності, часто зустрічається у виразах типу *«стояти, як дуб»* або *«міцний, як дуб»* [34], підкреслюючи не тільки фізичну, а й моральну стійкість людини перед життєвими труднощами. Подібним чином, калина увійшла в фразеологізми і пісенні образи: *«красна, як калина»*, *«калина в серці»* [34], що відображає красу, чистоту, дівочу невинність і любов до рідного краю.

Як ми вже зазначали, мак у мовних виразах асоціюється, перш за все, з швидкоплинністю життя і пам'яттю про загиблих. Наприклад, у виразах *«як мак начетверо»* або *«як мак на полі, так і в житті»* [35] підкреслюється ефемерність існування і важливість збереження історичної пам'яті. Барвінок, у свою чергу, символізує вірність і вічність, що знаходить своє відображення у виразах типу *«вірний, як барвінок»*, а також у народних описах поховань і обрядів, де він виконує роль оберега.

Бархатці та ромашка також зайняли важливе місце в мовних і культурних образах. Бархатці символізують родючість і силу рідної землі, що відображено у виразах типу *«родюча, як бархатці»* [35], а ромашка стала символом простоти, природної краси і дитячої невинності, про що свідчать прислів'я *«чиста, як ромашка»* або *«невинна, як ромашка»* [34]. Крім того, в сучасній поезії, прозі та піснях продовжують використовуватися ці рослинні символи, що підтверджує їх безперервну культурну цінність. Вони допомагають не тільки зберігати зв'язок з минулим, а й передавати етичні та естетичні орієнтири сучасним поколінням, підтримуючи ідентичність і почуття національної спільності.

Отож символіка рослин у мові та культурі не тільки підкреслює естетичну та духовну цінність, а й формує стійкі мовні образи, які передають

моральні, культурні та історичні орієнтири, зберігають пам'ять про минуле та сприяють формуванню національної самосвідомості. Рослини, по суті, виступають своєрідним містком між природою, культурою і мовою, відображаючи глибокий зв'язок людини з навколишнім світом і традиціями свого народу, нагадуючи, що культурна пам'ять нерозривно пов'язана з живим світом природи.

1.4. Етнокультурна роль рослинних фразеологізмів у формуванні мовної картини світу

Мовна картина світу – це комплекс уявлень про дійсність, закодований у мовних одиницях і переданий з покоління в покоління; вона відображає не тільки об'єктивні знання, а й специфічні для спільноти способи бачення світу та етичні орієнтири. Як підкреслює дослідниця А.Бікезіна, «мова є важливим способом формування і збереження знань про світ» [1, 149].

Мовна картина світу є одним з фундаментальних понять когнітивної лінгвістики. Вона розкриває, як через мовні знаки – слова, метафори, фразеологізми – відображається не тільки матеріальний, але й духовний світ народу. В. фон Гумбольдт першим висловив ідею особливого мовного бачення світу: він розглядав мову як мисленнєвий орган, прагнучи виявити закономірності історичного розвитку мов світу. На думку В. фон Гумбольдта, тільки мова може розкрити деякі дуже важливі таємниці, всі нюанси і прояви сутності етносу [14, 10]. Ця ідея стала основою для подальших досліджень у сфері лінгвістичного релятивізму.

Вчений Г.Хасслер, аналізуючи концепцію В. фон Гумбольдта про лінгвістичний світогляд, зазначає, що мова не тільки розвивається як організм, але й зберігає певні ментальні константи – стійкі форми пізнання світу, які відображають колективний досвід етносу. Він зазначає, що «у світлі теорії лінгвістичної відносності, незважаючи на думку Гумбольдта про те, що мова розвивається як організм, у ній є ментальні константи, які одного разу виникнувши, залишаються постійними органами пізнання світу». Це означає,

що чим старший лексико-семантичний варіант лексеми, тим точніше вона відображає лінгвоментальні особливості етнічного носія. Отже, вивчення лексикографічного матеріалу дає більш достовірний матеріал для аналізу етнокультурних рис, ніж лінгвокультурологічне дослідження дискурсів [42, 25].

Українська дослідниця І.Саєвич розглядає мовну картину світу як «сукупність уявлень про світ» [28, 19], яка реалізується в лексиці, стійких словосполученнях і фразеологізмах. Саме фразеологічні одиниці, зокрема з рослинним компонентом, виступають важливими носіями культурних кодів, адже вони передають не тільки образи природи, а й цінності, традиції, світогляд народу. Наприклад, українські фразеологізми «*як мак розцвів*», «*бути як лопух*», «*сісти в калюжу*», «*засіяти голови маком*» [33-35] відображають побутові, етичні і навіть магічні уявлення, закладені в народному досвіді. У таких виразах рослинні образи стають інтерпретаторами людських рис, життєвих ситуацій, суспільних відносин.

Отож фразеологізми з рослинною семантикою виконують не тільки естетичну, а й етнокультурну функцію. Вони зберігають в собі «колективну пам'ять» народу, виступаючи інструментом трансляції світогляду і моральних орієнтирів. Через метафоричне осмислення природних явищ мова формує культурно обумовлені уявлення про людину і світ, сприяючи збереженню етнічної ідентичності.

Можна зробити висновок, що мовна картина світу – не просто набір слів, а смислово організована система, яка через метафору і стійкі вирази формує уявлення про добро і зло, чесноти, соціальні ролі, духовні ідеали і моральні норми, що визначають етнокультурну своєрідність спільноти.

Рослинні образи у фразеологізмах виконують концептуально-комунікативну функцію, адже вони моделюють риси характеру, дають оцінки вчинків, передають моральні установки і одночасно відтворюють особливості етнокультурного мислення певної спільноти. Через рослинні метафори мова відображає зв'язок людини з природою, перетворюючи елементи флори на

символи соціальної поведінки, моральних якостей, естетичних ідеалів. У цьому сенсі флоронімічна фразеологія виступає своєрідним «дзеркалом» народної свідомості, в якому природне стає кодом духовного і культурного.

Дослідження культур різних мов показують, що рослинні мотиви широко використовуються як джерело порад, застережень і етичних установок. У конкретних етнічних системах рослини стають «джерелом» ознак людської поведінки. Так, автори дослідження на прикладі мови відзначають, що «образність рослин служить основою для концептуалізації принципів людської поведінки», тобто образи рослин послужили базою для опису чеснот і заборон у цій спільноті. Такі рослинні прислів'я та афоризми приховано передають настанови про щедрість, працьовитість, чесність, терпіння та співпрацю [46]. Отож у традиційній культурі навіть найпростіші назви рослин здатні перетворюватися на концептуальні моделі, через які спільнота передає свої цінності наступним поколінням.

В українській фразеології функціонування флоронімів має схожу когнітивно-культурну основу. Назви дерев, квітів, трав у народній мові не тільки позначають об'єкти навколишнього середовища, а й уособлюють певні людські якості: красу, ніжність, витонченість, а також силу, стійкість або впертість. Як зазначає Н.Гергіль, «квіти <...> уособлюють крихкість, красу, витонченість» [5, 32]. Такі асоціації формують у колективній свідомості усталені моделі поведінки, які підтримують морально-етичні норми суспільства. Через мовні образи людина вчиться розпізнавати добро і зло, цінувати природну гармонію, співвідносити власні дії з нормами, освяченими традицією.

Культурологічний аналіз фраз з компонентом «дерево» демонструє, що навіть у межах однієї лексико-семантичної групи можна простежити багаторівневу систему конотацій. Декоративні дерева частіше пов'язуються з красою, молодістю, оновленням, тоді як плодово-садові – з родючістю, спорідненістю, продовженням роду. Як справедливо зазначає Г.Добролюба,

дерево у фразеології часто виступає маркером соціальних і моральних якостей людини [11]. Через такі образи відбиваються концепти коренів, роду, життєвої сили, що особливо актуально для української культури з її глибокою повагою до природи та сімейних цінностей.

Отож флороніми у фразеологізмах виконують не тільки естетичну, а й пізнавальну та моральну функції. Вони є засобом вербальної передачі культури, інструментом конструювання колективної пам'яті, за допомогою якого формується уявлення про належну поведінку, чесноти, цінності та соціальні ролі. Рослинна символіка, закладена у фразеологічних одиницях, відображає духовний досвід народу, його прагнення до гармонії між людиною і навколишнім середовищем, що проявляється в постійних зверненнях до образів землі, зерна, плоду, кореня.

Порівняльні дослідження підтверджують як універсальні, так і культурно-специфічні закономірності в осмисленні рослинних образів. Серед загальних тенденцій (універсалій) виділяється використання флори як метафоричного джерела для передачі моральних уроків: у багатьох культурах рослини символізують процеси зростання, зрілості, плоду як винагороди за працю. Наприклад, прислів'я «*every rose has its thorn*» («у кожної троянди є шип») в англійській культурі відтворює ідею поєднання краси і недосконалості, що має аналогії в українських фразеологізмах типу нема рожі без шипшини. Дослідники відзначають, що подібні концепти формуються там, де рослини мають важливе практичне або символічне значення для спільноти [46].

Водночас культурні відмінності зумовлені особливостями природного середовища, економічної діяльності та ціннісних орієнтацій народу. У сільськогосподарських культурах рослинні образи нерідко пов'язані з ідеями працьовитості, наполегливості, родючості, розумного господарювання, тоді як в більш урбанізованих культурах флора може символізувати духовні пошуки, красу або тлінність. Порівняльні дослідження української та англійської фразеології показують, що хоча загальні символічні концепти схожі (краса –

квітка, стійкість – дерево, життя – зерно), конкретні мовні вирази та емоційно-оцінчне забарвлення відрізняються. Тому при перекладі фразеологізмів важливо враховувати культурний підтекст і національно-специфічні асоціації, а не тільки буквальне значення [5].

Отож рослинні фразеологізми є важливими маркерами етнокультурної ідентичності, оскільки через них народ осмислює світ, формує уявлення про мораль, поведінку і духовні цінності. Вони не тільки зберігають історичну пам'ять і світоглядну спадщину поколінь, а й забезпечують безперервність культурної традиції, поєднуючи людину з природним і соціальним середовищем.

РОЗДІЛ II. МЕТОДИКА АКТИВІЗАЦІЇ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ З РОСЛИННИМ КОМПОНЕНТОМ У СЛОВНИКУ УЧНІВ ЗЗСО

2.1. Лінгводидактичні основи формування фразеологічної компетенції

Фразеологічне багатство української мови є важливою складовою духовної та культурної спадщини народу, адже саме у фразеологізмах – образних, стійких мовних зворотах – закодовані світогляд, морально-етичні орієнтири, цінності та народна мудрість. Особливо яскраво етнокультурні особливості проявляються у фразеологізмах з рослинним компонентом, адже рослини здавна займали центральне місце в українському світогляді, фольклорі, обрядах, символіці. Такі вирази, як *«прилип, як реп'ях до шуби»*, *«цвісти, як мак»*, *«тримати камінь за пазухою»* [6], не тільки збагачують мову, а й передають глибинні уявлення українців про людину, природу, добро і зло, життєві цінності.

Як ми вже зазначали, фразеологізми з рослинним компонентом виконують функцію етнокультурних маркерів мовної картини світу, адже вони відображають тісний зв'язок людини з навколишнім середовищем і духовними традиціями. Формування в учнів умінь розуміти, тлумачити і доречно вживати такі одиниці не тільки сприяє розвитку мовної культури, а й виховує почуття національної ідентичності, повагу до рідного слова. У цьому контексті особливого значення набуває фразеологічна компетентність, яка є складовою комунікативної компетентності учнів і одним із показників мовної освіченості сучасного здобувача загальної середньої освіти.

Проблема вивчення фразеології української мови в школі традиційно привертає увагу вчених і практиків освіти, оскільки саме на цьому етапі формується свідоме ставлення учнів до слова, його образності та виразної сили. Ідіоми, зокрема ті, що містять назви рослин, вимагають системного і методично продуманого підходу до їх засвоєння, адже вони мають складну семантичну структуру, культурні конотації і часто не піддаються буквальному тлумаченню.

На думку української дослідниці Н.Голуб, фразеологічна компетентність безпосередньо пов'язана з лексичною, під якою вона розуміє «овладання лексичними засобами мови та вміння користуватися ними» [24, 114]. Отож формування фразеологічної компетентності можна визначити як процес оволодіння учнями фразеологічними одиницями мови, що включає знання їх структури, значення, етимології, вміння користуватися фразеологічними словниками, а головне – здатність вільно, доречно та емоційно виразно застосовувати їх у власному мовленні.

Формування фразеологічної компетентності учнів, зокрема у сфері фразеологізмів з рослинним компонентом, вимагає цілісної лінгвідактичної системи, заснованої на сучасних підходах до навчання мови. Спираючись на наукові праці Н.Голуб [24], К.Давиденко [8], Т.Денищич [10], С.Дубовик [12], І.Хом'як [36] та інших дослідників, можна виділити кілька провідних підходів: компетентнісний, особистісно орієнтований, науково-методичний, цілісний (холістичний) та психолінгвістичний.

1. *Компетентнісний підхід* визначає головну мету сучасного освітнього процесу – не тільки передачу знань, а й формування у школярів здатності застосовувати мовні одиниці в реальних комунікативних ситуаціях. Як зазначає О.Кучерук, компетентнісний підхід орієнтований на «формування та розвиток ключових (базових, основних) і предметних компетенцій» [18, 141]. У контексті фразеології цей підхід передбачає розвиток умінь учнів тлумачити, осмислювати та доречно вживати фразеологізми з рослинним компонентом як засоби культурного самовираження. Наприклад, вивчаючи вирази «*міцний горішок*», «*годувати гарбузами когось*», «*горох з капустою*» [6] та інші, учні не тільки збагачують мовний запас, а й пізнають народне бачення праці, краси, людських вчинків, успіхів або невдач.

2. Згідно з концепцією А.Пехоти, *особистісно орієнтований підхід* полягає в «орієнтації на розвиток особистості учня як неповторної індивідуальності; створенні оптимальних умов для його становлення,

особистісного розвитку; розвитку в ньому механізмів саморозвитку, саморегуляції, самовиховання» [26, 42]. У процесі вивчення фразеологізмів з рослинним компонентом цей підхід реалізується через особистісно значущий зміст навчального матеріалу – коли учень не просто запам'ятовує звороти, а відчуває їх емоційну, символічну та культурну глибину. Наприклад, досліджуючи фразеологізми *«груші на вербі»*, *«остатися з гарбузом»*, *«де вже і перець не росте»* [6], школярі осягають духовний зміст образів, що уособлюють мудрість народу, його гумор, світогляд і систему цінностей.

3. *Науково-методичний підхід* передбачає активне залучення учнів до дослідницької мовленнєвої діяльності, спостереження за функціонуванням фразеологізмів у текстах різних стилів і жанрів, вивчення їх етимології, структурних типів і семантичних відтінків. Застосування цього підходу сприяє формуванню критичного мислення та глибшому розумінню фразеологізмів як носіїв культурної інформації. Наприклад, під час роботи з прислів'ями *«капустяна голова»* або *«дуля з маком»* [6] учні можуть аналізувати, як у мовних образах закріплені народні уявлення про працю, побут і моральні цінності, а також оцінка людських рис і поведінки через призму рослинних символів.

4. *Цілісний (холістичний) підхід* забезпечує єдність когнітивного, емоційного та естетичного аспектів навчання. Його сутність полягає в тому, що засвоєння фразеологізмів розглядається як процес цілісного впливу слова, образу і культури на розвиток мовлення та мислення школяра. При вивченні фразеологізмів з рослинним компонентом вчитель може поєднувати мовний аналіз з літературними, фольклорними або художніми контекстами – наприклад, вивчати вираз *«посадити калину»* [6] у поєднанні з народними піснями або творами, де образ калини символізує красу, молодість, чистоту і духовну силу українського народу. Такий синтез слова, образу і мистецтва сприяє емоційній залученості учнів, допомагає їм відчутти естетичну насолоду

від мови і формує глибоке мовно-культурне чуття, необхідне для гармонійного розвитку особистості.

5. *Психолінгвістичний підхід*, за твердженням О.Кучерук [18, 39], орієнтований на розвиток мислення, емоцій і мовлення через асоціації. У процесі роботи з фразеологізмами цей підхід допомагає активізувати асоціативно-образне мислення учнів. Коли школяр сприймає вираз «*як з гречки лико*» або «*як реп'ях до штанів*» [6], він не тільки розуміє зміст, але й відчуває образ, розгортає в свідомості цілу картину поведінки або явища. Такі завдання, як створення асоціативних карт, підбір контекстів або складання міні-текстів з вживанням фразеологізмів, сприяють розвитку мовної гнучкості та креативності учнів.

Важливою складовою є також врахування принципів, які, за В.Бондарем, розуміються як «основні положення, нормативні вимоги до організації та проведення дидактичного процесу, які мають характер загальних вказівок, правил і норм, що впливають з його закономірностей» [2, 143]. Безперечно, необхідно брати до уваги всі загальнодидактичні принципи навчання, проте основну увагу доцільно зосередити на методичних принципах формування фразеологічної компетентності, зумовлених специфікою навчального предмета.

У межах реалізації зазначених закономірностей важливе місце посідають методичні принципи навчання фразеології, розроблені на основі аналізу праць Н.Гудими [7] та М.Хом'яка [36]. До них належать такі: позамовний (екстралінгвістичний), лексико-граматичний, семантичний та діяхронічний.

1. *Позамовний (екстралінгвістичний)* принцип передбачає співвіднесення значення фразеологізмів з предметами і явищами реальної дійсності. Зокрема, вивчаючи вираз «*лавровий вінок*» або «*дати березової каші*» [6], учні не тільки аналізують мовну форму, а й зіставляють її з природним образом, який став основою фразеологізму. На думку дослідників, такий підхід допомагає глибше усвідомити зв'язок мови з національним світоглядом [7; 36].

2. *Лексико-граматичний принцип* базується на поєднанні роботи над лексичним і граматичним аспектами фразеологічної одиниці. Учні вчаться усвідомлювати її структуру, синтаксичну функцію, а також відтінки значення, які залежать від контексту. Наприклад, при аналізі фразеологізмів *«цвісти і пахнути»* або *«барвінком стелитися»* [6], важливо показати, як граматична форма підсилює образність виразу.

3. *Семантичний принцип* забезпечує розуміння значення фразеологізмів через порівняння, зіставлення синонімічних або антонімічних виразів. Наприклад, протиставлення фразеологізмів *«розквітнув, як маковий цвіт»* і *«зів'яв, як булина»* [6] допомагає учням усвідомити емоційно-оціночну функцію рослинних образів у мові.

4. *Діахронічний принцип* обумовлює вивчення фразеологізмів у зв'язку з їх походженням та історичним розвитком. Таке дослідження сприяє розумінню того, як змінювався зміст і функція фразеологічних одиниць під впливом культурних, побутових і соціальних факторів. Наприклад, аналіз виразів *«пускати коріння»*, *«плоди праці»* або *«пекти гарбузи»* [6] дозволяє побачити, як народна мова відображала спостереження за рослинним світом і переносила ці образи на опис людських дій, станів і результатів.

У межах нашого дослідження ми вважаємо, що для ефективної організації навчальної діяльності з урахуванням зазначених підходів, принципів і закономірностей доцільно застосовувати такі методи і форми роботи, які сприяють активному засвоєнню фразеологічних одиниць: аналіз художніх текстів, створення асоціативних полів, ігрові завдання, вправи на підбір синонімів і антонімів, складання міні-текстів або творчих замальовок з використанням фразеологізмів. На нашу думку, такі методи сприяють розвитку в учнів уміння вільно сприймати, інтерпретувати і творчо використовувати фразеологічні одиниці, що, в свою чергу, забезпечує формування фразеологічної компетентності – як мовної, так і культурної.

Для організації навчальної діяльності з урахуванням зазначених підходів, принципів і закономірностей слід віддавати перевагу таким формам, методам, прийомам і засобам, які забезпечують формування фразеологічної компетентності, тобто вільне сприйняття і використання фразеологічних одиниць. Зазначимо, що це можливо реалізувати тільки за умови, що вчитель має достатньо часу для вироблення умінь і навичок учнів, а самі учні набули досвіду використання фразеологізмів у мовленні. Завдання навчального процесу полягає в поєднанні теоретичного опрацювання фразеологізмів з практичною діяльністю. Учні можуть працювати з підручниками, статтями, електронними ресурсами, словниками та наочними матеріалами, які допомагають зрозуміти значення, походження та функціонування стійких виразів. Особливу увагу слід приділяти фразеологізмам з рослинним компонентом, адже вони є етнокультурними маркерами і несуть ціннісні, образні та символічні смисли.

На практичних етапах уроку доцільно організовувати дослідницько-пошукову роботу в групах, під час якої учні готують міні-проекти на певну тему. Таке завдання, на нашу думку, формує дослідницькі навички, вміння працювати в команді, дотримуватися термінів виконання завдань, розвиває лідерські якості та відповідальність. Теми міні-проектів можуть включати:

- 1) «Фразеологія як наука: значення і походження виразу *«горохом об стіну»*»;
- 2) «Класифікація сучасних українських фразеологізмів з назвами квітів»;
- 3) «Синонімічні та антонімічні пари: *«зів'яв, як булина»*»;
- 4) «Джерела походження українських фразеологізмів»;
- 5) Фразеологізми в реченні: *«нижчий за траву»*.

Для підготовки мініпроектів доцільно розробити технологічну карту, де визначаються обсяг матеріалу, кількість джерел, правила оформлення та терміни виконання. Вчитель під час інструктажу звертає увагу на короткий виклад інформації, акцент на цікавих фактах, дослідженнях і теоріях. Тривалість презентації та захисту мініпроекту може становити від 3 до 5 хвилин.

Наступним етапом уроку є формування фразеологічних умінь і навичок. Практичні вправи допомагають учням перетворити теоретичний матеріал на реальні мовні навички. До таких завдань належать: 1) пояснення значення фразеологізмів за допомогою тлумачного словника та асоціативного ряду; 2) класифікація фразеологізмів за походженням; 3) визначення синтаксичної ролі фразеологічних одиниць у реченнях і текстах; 4) підбір синонімічних і антонімічних пар до стійких виразів.

Крім того, важливо створювати комплексні вправи, що складаються з декількох етапів і враховують всі принципи формування фразеологічної компетентності. Доцільно використовувати міжпредметні зв'язки (історія, українська та зарубіжна література), а також аналіз творів українських письменників. Наприклад, можна запропонувати таку послідовність завдань: 1) виписати фразеологізм з речення; 2) визначити його значення за фразеологічним словником; 3) з'ясувати походження; 4) визначити синтаксичну роль у реченні; 5) підібрати синонімічну або антонімічну пару; 6) скласти власне речення з використанням аналізованого виразу.

Наступним етапом уроку є формування фразеологічних умінь і навичок. Практичні мовні вправи дозволяють учням перетворити теоретичний матеріал на реальні мовні навички та сприяють глибшому розумінню стійких виразів. До таких вправ належать пояснення значення фразеологізмів за допомогою тлумачного словника та асоціативного ряду, класифікація їх за походженням, визначення синтаксичної ролі в реченні та підбір синонімічних і антонімічних пар. На нашу думку, такий комплексний підхід забезпечує системне засвоєння фразеологізмів і розвиток мовної компетентності учнів.

Для активізації пізнавальної діяльності та розвитку креативного мислення доцільно впроваджувати ігрові вправи, які стимулюють асоціативне сприйняття мови і дозволяють учням застосовувати фразеологізми в різних контекстах. Так, наприклад, у вправі «Крокодил» учні за допомогою жестів зображують значення стійких виразів («плести сухого дуба», «дорога терном поросла»), що,

безумовно, сприяє розвитку асоціативного мислення та вмінню візуалізувати мовні образи. Крім того, у грі «Життєві ситуації» діти можуть підбирати відповідний фразеологізм до конкретної події, що дозволяє їм навчитися застосовувати стійкі вирази в різних комунікативних ситуаціях.

Також ми пропонуємо вправу «Більше і швидше», яка полягає у складанні максимальної кількості фразеологізмів із заданими словами (калина, яблуня, горох), завдяки чому розвивається активний словниковий запас і швидкість мовного мислення, а у вправі «Письменник-початківець» учні замінюють словосполучення відповідними стійкими виразами, що сприяє формуванню вмінь творчо перетворювати текст і збагачувати мовлення. Додатково, гра «Творче полотно», де учні малюють і відгадують фразеологізми, стимулює розвиток образної та візуальної уяви, зокрема *«на вербі груші»*, *«карантинні бур'яни»*, *«як мак розцвітає»*, *«світ зів'яв»*, *«хміль бродить у голові»*, *«відділяти кукіль від пшениці»*. У вправі «Самокритика» учні можуть описувати свою роботу на уроці за допомогою стійких виразів (*«виросли як гриби»*, *«остатися з гарбузом»*, *«дати березової каші»*), що формує вміння рефлексувати та оцінювати свої дії. Крім того, у межах вправи «Юний редактор» учням можна запропонувати відредагувати неправильно вжиті фразеологізми, що дозволить вдосконалювати граматичні та стилістичні навички і підвищувати мовну точність.

Отож фразеологічна компетентність учнів формується через системне вивчення стійких виразів, особливо тих, що містять рослинний компонент, як носіїв культурних і моральних цінностей. Використання компетентнісного, особистісно орієнтованого, науково-методичного, холістичного та психолінгвістичного підходів забезпечує всебічний розвиток мовлення, мислення та творчих здібностей учнів. Методична робота з фразеологізмами передбачає поєднання теоретичних знань з практичними вправами, іграми та дослідницькою діяльністю, що сприяє активному засвоєнню та доречному вживанню одиниць.

2.2. Прийоми та методи ознайомлення учнів з рослинними фразеологізмами

Ознайомлення учнів з рослинними фразеологізмами є важливою складовою формування мовної компетентності, розвитку уяви, креативності та асоціативного мислення. Рослинні фразеологізми багаті образністю і метафоричністю, тому їх засвоєння допомагає учням розвивати мовне чуття, розуміння переносних значень слів і вміння вживати вирази в різних комунікативних ситуаціях. У межах дослідження ми схилиємося до думки, що для ефективного засвоєння матеріалу доцільно застосовувати комплекс прийомів, що поєднує ігрові методи, практичні вправи і творчі завдання. Кожен з цих підходів допомагає школярам не тільки запам'ятовувати фразеологізми, а й активно застосовувати їх у мовленні та письмі, розвивати аналітичні, логічні та творчі здібності, формувати навички роботи з текстом і стимулює інтерес до української мови.

Ігрові методи роблять навчання динамічним і захоплюючим, сприяють кращому засвоєнню фразеологізмів, розвитку асоціативного мислення та навичок комунікації. Вони дозволяють перетворити процес вивчення нового матеріалу на інтерактивну діяльність, де кожен учень стає активним учасником навчального процесу. Однією з таких вправ є асоціативна гра «Рослинний ланцюжок», мета якої – розвивати асоціативне та креативне мислення, а також закріплювати значення рослинних фразеологізмів. Для проведення гри потрібні картки з фразеологізмами. Учні по черзі називають фразеологізм, який асоціюється з попереднім, наприклад: «золоті руки» → «золотий колос» → «плоди праці». Така гра тренує мовну гнучкість, допомагає швидко знаходити смислові зв'язки між мовними одиницями, формує логічне мислення і здатність аналізувати переносне значення виразів у різних контекстах.

Ще одна ефективна, на наш погляд, вправа – ребус «Вгадай фразеологізм», спрямована на закріплення значення і правильного написання фразеологізмів. Для цієї вправи використовуються друковані ребуси або дошка для малювання. Учні розв'язують ребуси, в яких зашифровані рослинні

фразеологізми, а потім пояснюють їх значення і обговорюють, в яких ситуаціях їх можна застосувати. Ми переконані, що така діяльність сприяє розвитку логічного мислення, уважності до деталей, навичок аналізу і систематизації мовного матеріалу.

Також кросворд «Загадкові рослини» може допомогти розвивати уважність, мовну грамотність і здатність працювати з текстовою інформацією. У ході вправи школярі отримують роздруковані кросворди і ручки, підбирають фразеологізми за визначенням, а після завершення обговорюють значення кожного виразу. Виконання цієї вправи формує аналітичне мислення, вміння логічно структурувати інформацію і сприяє розвитку командної взаємодії під час спільного обговорення результатів. Крім того, гра «Знайди пару» дозволяє навчити учнів зіставляти фразеологізм і його значення. Для проведення вправи потрібні картки з фразеологізмами і картки з їх тлумаченням. Учні потрібно знайти правильні пари, а виграє той, хто швидше складе всі пари. Таке вправа сприяє розвитку логічного мислення, концентрації, уважності та закріпленню знань у пам'яті через активну практику зіставлення.

Практичні вправи допомагають учням не просто запам'ятовувати фразеологізми, а активно застосовувати їх у мовленні та письмі, закріплюючи знання через активну діяльність і творчий підхід. Вони сприяють розвитку мовної компетентності, аналітичного мислення, уважності до деталей і здатності розрізняти буквальні та переносні значення слів. Наприклад, однією з таких вправ є «Складання речень із заданими фразеологізмами», мета якої – навчити правильно використовувати рослинні фразеологізми в мовленні та письмі. Для виконання цього вправи учні отримують список фразеологізмів і аркуші паперу. Вони складають по 5-7 речень з кожним виразом, намагаючись використовувати їх в різних ситуаціях і контекстах. Після цього учні читають свої речення в класі, пояснюють вибір фразеологізмів і обговорюють, як значення виразу впливає на зміст речення. Це вправа допомагає учням

закріплювати знання через практичне застосування і стимулює творчість у формулюванні висловлювань.

Також зазначимо, що аналіз текстів з фразеологізмами спрямований на розвиток навичок роботи з письмовою інформацією і розуміння контексту. Учні отримують тексти, в яких використані рослинні фразеологізми, а також маркери або олівці. Вони мають знайти вирази, підкреслити їх і пояснити значення, обговорюючи переносне і/або буквальне значення, а також вказати, в яких ситуаціях ці вирази можуть бути доречними. На нашу думку, така діяльність розвиває аналітичне мислення, уважність до мовних нюансів і вміння працювати з текстом. Також вправа «Створення коротких історій» розвиває уяву, мовну творчість і закріплює вживання фразеологізмів у письмовій мові. Учні складають невелику історію або казку, в якій використовується мінімум 5–7 рослинних фразеологізмів. Потім вони читають свої твори в класі, пояснюючи вибір фразеологізмів і контекст, в якому вони були використані. Така вправа стимулює розвиток логіки, послідовності викладу і креативності, а також дозволяє учням відчувати себе авторами власних текстів.

Крім того, вправи на порівняння значень фразеологізмів допомагають учням зрозуміти різницю між буквальним і переносним значенням слів, що є важливою складовою мовної компетентності. Для цього використовуються таблиці зі списком фразеологізмів та їх буквальними значеннями. Учні зіставляють буквальне і переносне значення, пояснюють відмінності та обговорюють у класі. Така діяльність сприяє глибшому розумінню значень виразів, розвитку критичного мислення та формуванню навичок пояснення мовних явищ.

Додатковим практичним завданням є «Складання діалогів з фразеологізмами», яке розвиває навички усного мовлення, комунікації та творчого використання мови. Мета вправи – навчити учнів застосовувати фразеологізми в спонтанному мовленні та інтегрувати їх у різні ситуації. Вони

отримують завдання скласти короткий діалог двох персонажів, в якому обов'язково використовуються 3–5 рослинних фразеологізмів, а потім інсценують його в класі. Таке завдання, на нашу думку, допомагає розвивати мовну гнучкість, креативність і навички публічного виступу, а також сприяє формуванню вмінь працювати в парі або групі.

Ще одним додатковим практичним завданням може бути «Порівняння фразеологізмів у різних текстах», де учні знаходять один і той самий фразеологізм у двох або трьох різних текстах і аналізують, як змінюється його значення залежно від контексту. Мета цієї діяльності – розвивати навички аналізу, розуміння контексту та вміння помічати нюанси вживання виразів. Учні роблять висновки про універсальність або багатозначність фразеологізмів, що допомагає закріпити знання і розвинути мовну гнучкість.

Творчі завдання стимулюють самостійність, креативність і формують особисте ставлення учнів до навчального матеріалу. Вони дозволяють їм проявити індивідуальність в засвоєнні рослинних фразеологізмів, розвивати художньо-мовленнєву діяльність, образне мислення і здатність інтегрувати знання у власні творчі продукти. Одним з основних творчих завдань є складання словника «Мої рослинні фразеологізми», в якому учні систематизують знання, записують фразеологізми, пояснюють їх значення, наводять приклади речень і малюють ілюстрації, що відображають смислове навантаження виразів. Ця вправа сприяє розвитку навичок самостійної роботи з мовним матеріалом, систематизації інформації, а також формує усвідомлене ставлення до вивчених фразеологізмів.

Вправа «Малюнок-асоціація» дозволяє візуалізувати значення фразеологізмів і розвивати образне мислення. Учні вибирають фразеологізм і створюють малюнок, який відображає його переносне значення. Після цього вони демонструють роботу класу, пояснюючи, як саме образ відповідає змісту виразу. Така діяльність сприяє більш глибокому закріпленню значення фразеологізмів і розвитку творчих здібностей. Також складання власного

кресворду або загадки допомагає закріпити знання через інтерактивний творчий процес. Школярі створюють кресворд або загадку, де відповіді – рослинні фразеологізми, а потім пропонують їх розгадати однокласникам. Наголосимо, що ця вправа поєднує логіку, аналіз мовного матеріалу і творчість, стимулюючи колективну взаємодію і мотивацію до навчання.

Складання віршів або міні-оповідань з фразеологізмами розвиває художньо-мовленнєву творчість і вміння органічно вплітати фразеологізми в текст. Учням можна запропонувати написати короткі твори з 3-5 рослинними фразеологізмами і зачитати їх у класі, пояснюючи вибір виразів і контекст їх використання, що допоможе формувати навички творчого письма, розвивати фантазію та мовленнєву виразність. Крім того, доволі актуальною творчою вправою є «Фразеологічний комікс», який поєднує художню діяльність і мовленнєву практику. Його мета – навчити учнів інтегрувати фразеологізми в сюжетну композицію та розвивати візуальне мислення. Учні створюють комікс з невеликою історією, в якій використано 3-5 рослинних фразеологізмів, а потім демонструють його класу, пояснюючи смислове навантаження кожного виразу. Ми переконані, що така діяльність стимулює креативність, художню виразність, логічне поєднання мовних і візуальних образів.

Отож ознайомлення учнів з рослинними фразеологізмами сприяє розвитку мовної компетентності та творчого мислення. Різноманітні ігрові та практичні вправи дозволяють учням краще засвоювати значення виразів і активно застосовувати їх у мовленні. Творчі завдання формують самостійність, креативність і особисте ставлення до навчального матеріалу. Завдяки систематичному поєднанню цих методів навчання стає ефективним, цікавим і мотивуючим для учнів.

2.3. Використання ІКТ у вивченні фразеологізмів

Сучасні інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) відкривають широкі можливості для ефективного та інтерактивного вивчення рослинних

фразеологізмів. Використання ІКТ робить навчальний процес більш наочним, цікавим і мотивуючим, сприяє різноманітності методів роботи, розвитку критичного мислення, креативності та цифрової компетентності учнів. Завдяки сучасним технологіям можна не тільки пояснювати значення фразеологізмів, а й формувати навички роботи з різними джерелами інформації, аналізувати контексти та переносне значення виразів, а також створювати власні приклади їх використання.

Одним з найбільш ефективних прийомів є використання презентацій. Презентації дозволяють структуровано подавати інформацію про фразеологізми: пояснювати їх значення, демонструвати походження, супроводжувати ілюстраціями та прикладами речень [27]. Учні беруть активну участь у процесі, коментують матеріал, пропонують власні приклади використання фразеологізмів, аналізують переносне значення слів і обговорюють різні контексти. Таке поєднання візуальної та вербальної інформації сприяє кращому запам'ятовуванню матеріалу та підвищує зацікавленість учнів.

Для більш активного засвоєння матеріалу ефективно застосовувати інтерактивні вправи, які дозволяють учням брати безпосередню участь у навчальному процесі та закріплювати знання в цікавій ігровій формі. Однією з таких вправ є онлайн-квест «Знайди фразеологізм», який розвиває уважність, логічне мислення та навички роботи з текстом. Для його проведення використовуються комп'ютери або планшети та платформи LearningApps або Quizizz. Учні виконують завдання квесту, знаходять фразеологізми в тексті, підбирають їх значення або вставляють у речення, а після цього обговорюють результати, що сприяє усвідомленому засвоєнню матеріалу.

Ще одним ефективним інструментом є гра «Перетягни значення», яка допомагає закріпити співвідношення фразеологізмів та їх значень. Для цього використовуються інтерактивні дошки, комп'ютери та платформи Wordwall або LearningApps., де школярі перетягують фразеологізми до правильних

тлумачень або прикладів речень, а система миттєво показує правильні та неправильні відповіді, що дозволяє учням самостійно виправляти помилки та аналізувати свої дії.

Крім того, вікторина «Фразеологічний марафон» спрямована на активізацію мислення учнів та закріплення знань через командну роботу. Використання платформ Kahoot або Quizizz разом з планшетами або смартфонами дозволяє організувати динамічні змагання між командами, в яких учні відповідають на питання, пов'язані з рослинними фразеологізмами: їх значенням, контекстом використання і правильним застосуванням у реченнях. Команда з найбільшою кількістю балів отримує винагороду, що стимулює активну участь і зацікавленість учнів.

Для розвитку креативності доцільно використовувати вправи зі створення мультимедійного контенту. Наприклад, вправа «Створи мультимедійний постер» передбачає, що учні вибирають 5-7 фразеологізмів, ілюструють їх і пояснюють значення за допомогою Canva або PowerPoint. Після цього вони представляють свої роботи класу, що сприяє розвитку навичок візуального представлення інформації та усного мовлення. Аналогічно, вправа «Створи коротке відео» дозволяє інтегрувати знання фразеологізмів у медіа-продукт: учні створюють короткі сценки або анімації з використанням 3-5 виразів, демонструють їх класу і пояснюють значення кожного фразеологізму, розвиваючи при цьому навички монтажу, презентації та командної роботи.

Ще одним корисним методом є аудіо- та відеоаналіз «Фразеологізми в тексті», який дозволяє закріпити значення виразів через слухове та візуальне сприйняття. Учні слухають уривки аудіоказок або переглядають відеофрагменти з мультфільмів, виписують фразеологізми, визначають їх значення і пояснюють контекст використання. На нашу думку, такий підхід сприяє розвитку аналітичних навичок, уваги до деталей і розумінню контексту.

Для підтримки інтерактивності уроку рекомендується використовувати спеціальні додатки та онлайн-платформи: LearningApps для створення квестів,

пазлів і вправ на відповідність; Wordwall для інтерактивних ігор; Kahoot і Quizizz для вікторин; Canva і Clipchamp для створення презентацій, постерів і відео; YouTube і Vimeo для демонстрації наочних матеріалів. Варто наголосити, що інтеграція ІКТ в навчальний процес не тільки підвищує ефективність вивчення рослинних фразеологізмів, але й робить уроки більш динамічними, сучасними та цікавими для учнів [17].

Для розвитку навичок самостійної роботи з мовним матеріалом у сучасному навчальному процесі широко використовуються онлайн-словники, електронні бази даних фразеологізмів та інтерактивні ресурси. Учні можуть самостійно знаходити значення незнайомих виразів, переглядати приклади речень, вивчати походження фразеологізмів і формувати власні тематичні списки, що сприяє систематизації знань і формуванню аналітичного підходу до мовного матеріалу. Ми переконані, що така робота не тільки розвиває інформаційну грамотність, уважність і критичне мислення, а й стимулює дослідницьку активність, оскільки учні працюють з різними джерелами, порівнюють значення виразів і аналізують контекст їх використання.

У межах дослідження ми вважаємо за потрібним ще раз зазначити, що для підвищення ефективності навчання і розвитку різних компетенцій учнів доцільно застосовувати широкий спектр інтерактивних вправ, які поєднують вивчення теорії, практичне закріплення знань і творчість. Серед таких вправ особливе місце займають інтерактивні кросворди та пазли, створені на платформах LearningApps або Wordwall, які дозволяють повторювати та закріплювати фразеологізми в цікавій та доступній формі. Вправи на відповідність, де учні поєднують фразеологізми з правильними значеннями або прикладами речень, допомагають систематизувати знання і сприяють усвідомленому засвоєнню матеріалу.

Для розвитку комунікативних і мовленнєвих навичок ефективні роліві ігри та сценки, в яких учні активно використовують фразеологізми в діалогах, моделюючи реальні мовленнєві ситуації. Такі вправи сприяють не тільки

практичному закріпленню виразів, а й розвитку навичок усного мовлення, вмінню співпрацювати в групі, обговорювати та аргументовано відстоювати свою позицію. Мініпроекти, наприклад створення електронних словників класу, тематичних карт або постерів з фразеологізмами, дозволяють учням систематизувати матеріал, проявляти креативність і працювати над довгостроковими завданнями, що вимагають дослідження, аналізу та самостійної організації інформації.

Особливу увагу варто приділити онлайн-дискусіям і форумам, на яких учні обговорюють контексти використання виразів, порівнюють їх значення, аналізують нюанси та особливості застосування в різних мовних ситуаціях. Такі завдання сприяють розвитку аналітичного мислення, критичного підходу до тексту та здатності аргументовано висловлювати власні судження. Зазначимо, що мнемотехніка та асоціативні вправи з використанням графічних редакторів або Canva допомагають запам'ятати фразеологізми через образи та символи, активізують уяву та стимулюють творчий підхід до навчання.

Отож використання ІКТ у вивченні фразеологізмів значно підвищує ефективність і цікавість навчального процесу. Вони дозволяють поєднувати теоретичний матеріал з практичними, інтерактивними вправами, що сприяє кращому засвоєнню значень і контекстів виразів. Інтерактивні платформи, мультимедійні матеріали та креативні завдання розвивають у учнів аналітичне мислення, цифрові навички та мовленнєву компетентність. Завдяки ІКТ уроки стають динамічними, сучасними та мотивують учнів до самостійного пошуку та дослідження мовного матеріалу.

2.4. План-конспект уроку для 7 класу на тему «Фразеологізми з рослинним компонентом»

Тема уроку: «Фразеологізми з рослинним компонентом».

Мета уроку:

- *навчальна мета:* ознайомити учнів з фразеологізмами з рослинним компонентом, їх значенням і використанням у мовленні;

- *розвивальна мета:* розвивати асоціативне, логічне та креативне мислення, мовну гнучкість, вміння аналізувати переносне значення;
- *виховна мета:* формувати любов до рідної мови, уважність, відповідальність у виконанні завдань.

Очікувані результати: учні зможуть пояснити значення фразеологізмів з рослинним компонентом; вмітимуть застосовувати фразеологізми в усному та письмовому мовленні; розвинуть креативне мислення через асоціації та творчі завдання.

Тип уроку: урок вдосконалення вмінь і навичок.

Форма проведення: практичні заняття, гра, творча робота, тренінг.

Обладнання: картки з фразеологізмами та їх значеннями, зошити, підручники, кольорові олівці або фломастери.

Методи роботи: розповідь, гра, творча вправа, самостійна робота, аналіз конкретних ситуацій.

Інтеграція (міжпредметні зв'язки): мистецтво (малюнок-асоціація), біологія (рослини).

Внутрішньопредметні зв'язки: словникова робота, розвиток письмових навичок, робота з текстом.

Технології навчання: інтерактивні методи, ігрові технології, проблемне навчання.

ХІД УРОКУ

I. Організаційна частина (3 хв)

1. Привітання та налаштування на роботу

Вчитель привітно вітається з учнями, створюючи доброзичливу атмосферу, налаштовує на цікаву та активну роботу.

Вчитель: «Добрий день, дорогі учні! Сьогодні ми поринемо у світ рідної мови, де кожне слово може оживає і створювати яскраві образи. Наша тема – фразеологізми з рослинним компонентом. Вони не просто слова, а справжні скарби української мови!»

Учні налаштовуються на урок, посміхаються, відповідають на привітання.

2. Призначення чергових і перевірка присутності

Вчитель перевіряє наявність учнів, за необхідності призначає чергових для роздачі карток або збору матеріалів.

Вчитель: «Давайте переконаємося, що всі на місцях і готові до творчої роботи, тому що сьогодні нам знадобиться уважність і креативність».

3. Перевірка готовності до уроку

Учні готують зошити, підручники, письмове приладдя, перевіряють робоче місце.

Вчитель: «Будьте уважні: порядок на робочому місці – перший крок до ефективного навчання. Коли все готово, можна починати! Тепер, коли ми налаштовані на роботу і готові, нагадаємо собі, що таке фразеологізми і чому вони такі важливі».

II. Підготовка до сприйняття навчального матеріалу (2 хв)

1. Коротке нагадування про фразеологізми

Вчитель: «Фразеологізми – це не просто словосполучення. Вони надають нашій мові емоційності, образності та виразності. Уявіть дерево: кожне слово – це листок, а фразеологізм – гілка, яка об'єднує слова в яскравий образ».

Учні слухають, роблять нотатки, обговорюють приклади знайомих фразеологізмів.

Вчитель: «Сьогодні ми звернемо увагу на фразеологізми з рослинними компонентами. Вони особливо яскраві, тому що легко запам'ятовуються завдяки образам природи і допомагають нам краще уявляти думку, яку ми хочемо передати».

III. Актуалізація опорних знань (7 хв)

1. Гра «Вгадайте фразеологізм за зображенням»

На цьому етапі вчитель роздає учням картки з ключовими словами: «листок», «корінь», «квітка», «гілка», «плоди» тощо. Кожен учень або група отримує по одній картці. Завдання – згадати фразеологізм, пов'язаний з цим

словом.

Вчитель: «Уявіть себе детективами слова. Кожен образ – це підказка. Ваше завдання – знайти фразеологізм, який «ховається» за цим словом. Хто швидше за всіх відгадає, отримає невеликий бонус – похвалу і гарний настрій!»

Учні уважно дивляться на картки, обговорюють між собою можливі варіанти. Деякі піднімають руки, деякі пошепки радяться в групах. Наприклад, на картці «листок» учні можуть запропонувати такі варіанти: «листопад думок», «листя на вітрі» або «лист на вітрі» (якщо в класі обговорювалася метафора «нестійка людина»).

Вчитель уважно слухає всі варіанти, заохочує активність і ненав'язливо підказує, якщо учні «застрягли».

Вчитель: «Добре, ви називаєте цікаві варіанти. Подумайте, який з них найбільш вживаний у мовленні і має переносне значення. Пам'ятайте: переносне значення – це коли ми говоримо не буквально, а образно».

2. Обговорення відповідей класом

Після того як учні запропонували свої варіанти, вчитель по черзі промовляє кожен фразеологізм, пояснює його значення і наводить приклади з життя.

Вчитель: «Наприклад, фразеологізм «пускати коріння» означає не про садівництво, а про те, що людина або явище поселяється в певному місці або глибоко закріплюється в якомусь середовищі. Спробуйте скласти речення з цим фразеологізмом прямо зараз».

Учні по черзі пропонують речення:

- *«Після переїзду в нове місто Марія швидко пустила коріння і знайшла багато друзів».*
- *«Нове підприємство пускає коріння в цьому районі, створюючи нові робочі місця».*

Вчитель коментує кожен приклад, підкреслює правильне вживання і виправляє неточності.

Вчитель: «Чудово! Бачите, як переносне значення робить мову більш образною і цікавою?»

3. Розвиток асоціативного мислення

Наступний крок – робота над асоціативним зв'язком між словом і образом. Учні пропонують власні асоціації до карток, пояснюють, чому саме цей фразеологізм підходить до образу.

Вчитель: «Дивіться, як різні люди бачать один і той самий образ по-різному. Наприклад, «квітка» для одного учня – це радість і щастя, для іншого – щось тендітне і швидкоплинне. Це показує, наскільки багатогранна наша мова!»

Учні малюють уявні асоціації в зошитах, на дошці можна записувати найцікавіші. Деякі учні пропонують навіть нові словосполучення або жартівливі варіанти фразеологізмів, що стимулює креативність класу.

Вчитель: «Ви бачите, що мова – це як сад: одні слова ростуть міцно, інші – як тонкі гілки, а фразеологізми – це гілки з яскравим листям, які дарують нам нові образи та емоції. Тепер, коли ми освіжили знання, пограли з образами та асоціаціями, давайте перейдемо до вивчення нових фразеологізмів і розберемо їх переносне значення. Саме тут ми будемо вчитися бачити глибший сенс у словах і вживати їх у власній мові».

IV. Вивчення нового матеріалу (12 хв)

1. Асоціативна гра «Рослинний ланцюжок»

Вчитель пояснює правила гри: учні по черзі називають фразеологізм, який асоціюється з попереднім.

Вчитель: «Давайте пограємо в асоціативний ланцюжок. Кожен фразеологізм повинен логічно або образно «впливати» з попереднього. Наприклад: «золоті руки» → «золотий колос» → «плоди праці». Це допомагає не тільки запам'ятовувати вирази, а й розвиває асоціативне мислення та креативність».

Учні стають у коло. Перший учень називає «золоті руки», другий – «золотий колос», третій – «плоди праці», четвертий додає «гілка успіху». Деякі учні тихо обговорюють варіанти між собою, шукаючи образний зв'язок.

Вчитель підкреслює, як різні асоціації допомагають бачити переносне значення фразеологізмів:

Вчитель: «Чудово! Бачите, як один образ рослини може породити ряд нових асоціацій? Це допомагає нам глибше відчувати сенс фразеологізму і легше його запам'ятати».

Після завершення кола вчитель підбиває підсумок:

Вчитель: «Гра показала, що образи рослин дуже гнучкі – вони можуть породжувати нові ідеї та слова. Це чудовий спосіб тренувати асоціативне мислення та уяву. Тепер, коли ми розіграли нашу увагу та мислення, пропоную перейти до наступної вправи – вона допоможе закріпити значення фразеологізмів».

2. Гра «Знайди пару»

Учні отримують картки: на одних – фразеологізми, на інших – їх значення. Завдання – зіставити правильні пари.

Вчитель: «Ця гра допоможе вам закріпити значення фразеологізмів і розвинути уважність та логічне мислення. Пам'ятайте, що пояснюючи свій вибір, ви краще запам'ятовуєте значення виразів».

Учні працюють у парах або трійках. Хтось швидко підбирає правильні пари, хтось обговорює варіанти з сусідом. Вчитель обходить клас, слухає обговорення, задає навідні запитання:

Вчитель: «Чому саме ця пара підходить одна до одної? Як ви зрозуміли переносне значення?»

Учні пояснюють:

- *«Ми підібрали «пускати коріння» до «глибоко закріпитися на місці», тому що переносне значення саме про поселення».*

- *«А «плоди праці» підходять до «результат наших зусиль», тому що образ плодів символізує досягнення».*

Вчитель підбиває підсумок:

Вчитель: «Чудово! Пояснюючи свій вибір, ви не тільки закріпили значення, але й тренували мовну гнучкість і логічне мислення. Такий підхід допомагає запам'ятовувати фразеологізми ефективніше. Тепер, коли ми закріпили значення фразеологізмів через гру, пропоную перейти до творчого завдання. Тут ви зможете показати свої асоціації не словами, а образами».

3. Творча вправа «Малюнок-асоціація»

Учні вибирають фразеологізм з рослинним компонентом і створюють малюнок, що відображає його переносне значення.

Вчитель: «Уявіть, що ваш фразеологізм – це герой маленької історії. Намалюйте його так, щоб інші учні зрозуміли значення без слів. Малюнок допомагає краще запам'ятати зміст виразу і тренує образне мислення».

Учні малюють на аркушах або в зошитах, додають короткі пояснення. Клас обговорює роботи:

- *«Я намалював «плоди праці» у вигляді яблук на дереві – це символ результату наших зусиль».*
- *«Мій фразеологізм – «пускати коріння», тому я зобразила дерево з міцним корінням, яке тримає ґрунт».*
- *: ««Золотий колос» – я намалював сонячне поле, щоб показати, що колос – це успіх і багатство».*

Вчитель підкреслює різні підходи:

Вчитель: «Дивіться, як один і той самий фразеологізм можна представити по-різному! Кожна робота – це особиста асоціація, яка допомагає краще зрозуміти зміст виразу. Саме така творчість розвиває креативність і гнучкість мислення. Ми зіграли, закріпили значення і створили власні образи. Тепер настав час підбити підсумки, повторити головне і подивитися, як можна застосовувати фразеологізми в житті і мовленні».

V. Закріплення матеріалу (7 хв)

На цьому етапі учні закріплюють знання фразеологізмів з рослинним компонентом через обговорення та активні вправи.

1. Колективне повторення та обговорення

Вчитель пропонує учням згадати всі фразеологізми, які вони вивчили та використовували під час гри та малювання.

Вчитель: «Давайте разом згадаємо всі фразеологізми, які ми сьогодні використовували. Хто може назвати хоча б один?»

Учні по черзі називають:

- *«Плоди праці»,*
- *«Пускати коріння»,*
- *«Золотий колос»,*
- *«Гілка успіху».*

Вчитель: «Чудово! А хто може пояснити, в яких реченнях ми використовували ці вирази?»

Деякі учні наводять приклади речень зі своїх вправ або малюнків.

Вчитель підкреслює правильні формулювання і виправляє помилки

2. Обговорення складних моментів і помилок

Обговорення складних моментів і помилок

Вчитель: «Звернемо увагу на ті моменти, які викликали складнощі. Наприклад, деякі учні плутали переносне і буквальне значення фразеологізму. Чому важливо розрізняти ці значення?»

Учні обговорюють:

- *«Тому що переносне значення допомагає висловити думку образно і яскраво»,*
- *«А буквальне значення часто не передає того сенсу, який хотів сказати автор».*

Вчитель коментує: «Саме так! Розуміння переносного значення – ключ до правильної мови та ефективного спілкування».

3. Визначення найбільш часто вживаних фразеологізмів

Вчитель пропонує класу визначити, які вирази найчастіше повторювалися в вправах і малюнках. Учні піднімають руки і називають:

- *«Плоди праці»,*
- *«Пускати коріння»,*
- *«Золотий колос».*

Вчитель: «Відмінно! Ці фразеологізми, як бачимо, найбільш живі та зрозумілі. Їх варто частіше використовувати в мовленні, адже вони яскраві та наочно передають образи».

VI. Підсумок уроку (8 хв)

1. Узагальнення вивченого матеріалу

Вчитель підбиває підсумки всього уроку, підкреслює основні моменти: значення фразеологізмів, способи їх використання, роль образів рослин у формуванні переносного значення.

Вчитель: «Сьогодні ми побачили, як фразеологізми з рослинним компонентом роблять мовлення більш яскравим і образним. Ви навчилися не тільки запам'ятовувати вирази, а й застосовувати їх у власних реченнях і малюнках».

2. Зворотний зв'язок і похвала

Вчитель коментує активність учнів: хто був уважним, креативним, хто брав активну участь у грі та творчих вправах.

Вчитель: «Дуже добре працювали всі! Хтось чудово придумував асоціації, хтось створив яскраві малюнки. Також помітив, що більшість правильно використовували фразеологізми в реченнях – це чудовий результат!»

3. Обговорення застосування знань у житті

Вчитель: «Пам'ятайте, що ці вирази можна застосовувати не тільки в класі, але й у розмові, письмових роботах і навіть у творчих історіях. Фразеологізми роблять вашу мову живою і зрозумілою».

VIII. Домашнє завдання (6 хв)

Вчитель пояснює завдання і дає короткі рекомендації:

Вчитель: «На домашнє завдання складіть короткий текст з 5-7 речень, використовуючи 3-5 фразеологізмів з рослинним компонентом. Намагайтеся застосувати їх у різних ситуаціях і показати переносне значення, яке ми сьогодні вивчали».

Учні записують завдання в зошиті. Вчитель підкреслює важливість творчого підходу:

Вчитель: «Не обмежуйтеся простими реченнями – спробуйте створити маленьку історію або опис ситуації, де фразеологізми оживають!»

Після цього вчитель підбиває підсумок уроку і дякує учням:

Вчитель: «Дякую всім за активну участь, цікаві ідеї та творчі підходи сьогодні на уроці! Ви продемонстрували уважність, креативність і щирий інтерес до рідної мови. Бажаю успіхів у виконанні домашнього завдання і використанні цих виразів у власному мовленні!»

Учні посміхаються, обмінюються враженнями про урок, відчують позитивну атмосферу, готові до подальшої роботи.

Отож розроблений план уроку дозволяє учням активно ознайомитися з фразеологізмами з рослинним компонентом і їх переносним значенням. Завдяки інтерактивним і творчим вправам учні розвивають асоціативне, логічне та креативне мислення, а також навички правильного використання фразеологізмів у мовленні. На нашу думку, такий підхід формує інтерес до рідної мови та стимулює застосування отриманих знань у повсякденному спілкуванні.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження з визначеної проблеми показало, що фразеологія, як складова частина мовознавства, є важливим засобом вивчення стійких словосполучень зі специфічною семантичною структурою та культурним значенням.

Отримані результати дослідження дозволяють зробити наступні висновки:

1. Фразеологія є важливою складовою мовознавства, що досліджує стійкі словосполучення з особливою семантичною структурою. Аналіз наукових джерел показує, що визначення фразеологізму варіюється залежно від підходу дослідників, проте всі вони підкреслюють його лексичну неподільність, стійкість форми і метафоричність значення. Історично розвиток фразеології пов'язаний з класифікаціями Ш.Баллі, який виділив вільні словосполучення і фразеологічні єдності, а сучасні лінгвісти продовжують уточнювати типології і ознаки фразеологізмів.

Дослідники виділяють різні типи фразеологічних одиниць: фразеологічні зрощення, єдності та сполучення, а також ідіоматичні вирази, відзначаючи їх фіксованість, неможливість довільного утворення та сталість семантики. Класифікації можуть базуватися як на структурних, так і на генетичних ознаках, включаючи джерела походження (прислів'я, цитати, крилаті вирази тощо). Важливо, що, незважаючи на відмінності в визначеннях і класифікаціях, фразеологізми залишаються невід'ємним компонентом лексичної системи мови, відображають культурні особливості і служать засобом виразності мови.

Фразеологізми з рослинним компонентом відіграють важливу роль у формуванні образності та емоційності української мови. Рослини в цих виразах виступають не просто як назви природних об'єктів, а як символи, що відображають культурні, моральні та соціальні цінності народу. Вони несуть багатопланову семантику, поєднуючи реальні властивості рослин із символічними асоціаціями та емоційно-оціночними відтінками.

Фітоніми у фразеологізмах здатні передавати як позитивні, так і негативні характеристики, зображуючи риси характеру, моральні якості, стан людини або соціальні явища. Семантика таких виразів тісно пов'язана з національно-культурним контекстом: значення одних і тих же рослин може відрізнятися в різних мовах, що відображає унікальність світогляду українців.

2. Символіка рослин в українській культурі та мові є невід'ємною складовою національної самосвідомості, духовності та культурної спадщини українського народу. Рослини не тільки прикрашають побут і природу, а й виступають глибокими носіями духовних, моральних і соціальних смислів. Вони допомагають осмислити життєві цінності, відтворюють у фольклорі, обрядах, піснях і прислів'ях уявлення українців про добро, красу, любов, вірність і пам'ять.

Такі символи, як дуб, калина, мак, барвінок, чорнобривці та ромашка, відображають цілісний світогляд українців, в якому природа нерозривно пов'язана з людиною, її долею та духовним світом. Кожна рослина має своє унікальне значення – від сили і стійкості до ніжності, краси і безсмертя роду. Через мовні образи, художні мотиви і народні традиції ці символи утверджують національні ідеали, формують почуття єдності поколінь і підтримують безперервність культурної пам'яті.

3. Рослинні фразеологізми відіграють важливу етнокультурну роль у формуванні мовної картини світу, оскільки саме через них мова передає колективний досвід, духовні цінності та моральні орієнтири певного народу. Вони є носіями культурної пам'яті, в яких зафіксовано спосіб мислення, систему уявлень про добро і зло, красу, працю, гармонію з природою. Рослинні образи у фразеології не тільки прикрашають мову, але й виконують когнітивно-пізнавальну, виховну та символічну функції, слугуючи засобом осмислення людських якостей і життєвих ситуацій.

Флороніми в стійких словосполученнях відображають зв'язок людини з природою, моделюють поведінкові та етичні норми, формують духовний

простір нації. Через порівняння, фразеологізми, метафори та символи мова закріплює національно специфічні уявлення про світ, що обумовлює відмінності у фразеології різних культур. Водночас універсальність рослинних мотивів свідчить про спільність людських цінностей – працьовитість, красу, родючість, гармонію.

4. Формування фразеологічної компетентності учнів є важливим завданням сучасної лінгвідактики, оскільки воно сприяє не тільки мовному, а й духовно-культурному розвитку особистості. Фразеологізми, зокрема з рослинним компонентом, виступають потужними етнокультурними маркерами, що відображають національний світогляд, морально-ціннісні орієнтири та художньо-образне мислення українців.

Розвиток фразеологічної компетентності передбачає оволодіння учнями системою знань про значення, структуру, походження і функціонування стійких словосполучень, а також формування вмінь доречно і виразно вживати їх у власному мовленні. Зазначено, що це можливо лише за умови реалізації комплексного підходу, що поєднує компетентнісний, особистісно орієнтований, науково-методичний, цілісний (холістичний) та психолінгвістичний напрями навчання.

Важливу роль у цьому процесі відіграють дидактичні принципи – позамовний, лексико-граматичний, семантичний і діяхронічний, які забезпечують системність і наукову обґрунтованість засвоєння фразеологізмів. Ефективне поєднання цих принципів з активними формами і методами роботи (ігровими, дослідницькими, творчими та комунікативними) сприяє розвитку пізнавальної активності, креативного мислення та мовної самостійності школярів.

Ефективне ознайомлення учнів з рослинними фразеологізмами можливе тільки за умови використання різноманітних прийомів і методів, що поєднують ігрову, практичну і творчу діяльність. Рослинні фразеологізми, насичені образністю і метафоричністю, відкривають перед учнями широкий простір для

розвитку мовного чуття, асоціативного мислення, креативності та комунікативних умінь.

Ігрові методи, такі як «Рослинний ланцюжок», «Вгадай фразеологізм», «Знайди пару» або тематичні кросворди, створюють позитивну емоційну атмосферу на уроці, стимулюють інтерес до навчання і сприяють закріпленню знань у невимушеній, інтерактивній формі. Практичні вправи (складання речень, створення діалогів, порівняння значень) допомагають перевести засвоєні знання в практичні мовні навички, формуючи вміння свідомо і доречно використовувати фразеологізми у власному мовленні. Водночас творчі завдання (створення власного словника фразеологізмів, малюнків-асоціацій, оповідань або коміксів) сприяють розвитку індивідуальності, образного мислення та естетичного сприйняття мови. Такі форми роботи забезпечують глибоке осмислення фразеологічних одиниць як частини культурної спадщини народу, розвивають самостійність, ініціативу та художньо-мовленнєву творчість учнів.

Використання ІКТ у процесі вивчення рослинних фразеологізмів є одним із найефективніших напрямів модернізації сучасного освітнього процесу. Вони забезпечують інтерактивність, наочність, динамічність і доступність навчання, створюють сприятливі умови для активної участі учнів у пізнавальній діяльності, розвитку їх мотивації, творчості та критичного мислення.

Застосування мультимедійних презентацій, онлайн-квестів, інтерактивних ігор, вікторин і творчих цифрових проєктів дозволяє поєднати навчання з елементами гри, що робить процес засвоєння фразеологічного матеріалу цікавим і змістовним. Використання таких платформ, як LearningApps, Wordwall, Kahoot, Quizizz, Canva, Clipchamp тощо, сприяє розвитку цифрової компетентності учнів, формує вміння працювати з інформацією, аналізувати її, систематизувати та застосовувати на практиці. Крім того, інтеграція ІКТ в навчання фразеологізмів також посилює міжпредметні зв'язки, розвиває комунікативні навички та інформаційну грамотність, а завдяки

мультимедійному контенту – підвищує рівень емоційної залученості школярів до навчання. Використання онлайн-словників, баз даних і тематичних платформ формує навички самостійної роботи, пошуку та аналізу мовного матеріалу.

У межах дослідження ми розробили план-конспект уроку для 7 класу на тему «Фразеологізми з рослинним компонентом», який поєднує навчальні, розвивальні та виховні цілі. Під час уроку учні ознайомилися зі значенням і вживанням фразеологізмів, розвивали асоціативне та креативне мислення, вдосконалювали мовну гнучкість і вміння аналізувати переносне значення виразів. Завдяки інтерактивним та ігровим методам, таким як асоціативні ігри, робота з картками, творче малювання та складання речень, учні будуть активно залучені до процесу навчання, що сприятиме формуванню позитивного ставлення до рідної мови, розвитку уважності, відповідальності та навичок співпраці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бікезіна А. Мовна картина світу: лінгвоісторіографічний аспект. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2022. Вип 48, том 1, С. 149–156.
2. Бондар В. І. Дидактика : підручник. Київ : Либідь, 2005. 264 с.
3. Борзенко С. Г., Бабаєва Л. В., Цьох Л. Й. Концепт дерево в європейських культурно-мовних традиціях: лінгвокультурологічний та лінгвокогнітивний підходи. *Мова і культура*. 2011. № 14, т. 3. С. 73–80.
4. Власенко Л. В., Трингуб І. П. Фразеологічні одиниці та їх класифікації. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2019. № 39. С. 10–13.
5. Гергіль Н. М. Фразеологізми з компонентами «флора» і «фауна» у зіставно-порівняльному аспекті (на матеріалі української та англійської мов). Львів : УКУ, 2025. 47 с.
6. Горох – українські словники. URL: <https://goroh.pp.ua/> (дата звернення: 05.10.2025).
7. Гудима Н. В. Лексикографічна робота на уроках української мови з вивчення запозиченої лексики. *Педагогічна освіта: теорія і практика*. 2015. Вип. 18. С. 137–143.
8. Давиденко К. Г. Фразеологізми з компонентом фітонімом в українській мові: когнітивний аспект. Ізмаїл : ІДГУ, 2024. 90 с.
9. Денисова А. С. Проблема дослідження класифікацій фразеологічних одиниць у лінгвістиці. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Сер.: Філологічні науки*. 2015. № 6. С. 13–21.
10. Денищич Т. А. Лінгводидактичні основи формування фразеологічної компетентності учнів із застосуванням технології «перевернутого навчання». *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2023. Вип. 62, том 1. С. 301–397.

- 11.Доброльожа Г. М. Культурологічна специфіка використання фразем з компонентом «дерево» (декоративне, плодове). *Студентські лінгвістичні студії*. 2011. № 2. С. 192–199.
- 12.Дубовик С. Г., Кучер І. С. Організаційно-методичні основи засвоєння фразеології на уроках української мови в початковій школі. *Молодий вчений*. 2022. № 9 (109). С. 74–77.
- 13.Енциклопедичний словник символів культури України; за заг. ред. В.П. Коцура, О.І. Потапенка, В.В. Куйбіди. Корсунь-Шевченківський : ФОП Гаврищенко В. М., 2015. 912 с.
- 14.Івашина А. Д. Етнічний і мовний складники концептуальної картини світу: на матеріалі англійської і української мов. Київ : КНЛУ, 2024. 31 с.
- 15.Коваль А. П., Коптілов В. В. Крилаті вислови в українській літературній мові. Київ : Вища школа, 1975. 334 с.
- 16.Комар Л. Фразеологія як наука та її предмет дослідження. *Молодь і ринок*. 2011. Вип. 3. С. 128–132.
- 17.Крохмальна Г., Марків С. Інноваційні підходи до вивчення фразеологізмів у початковій школі: формування мовної та комунікативної компетентності. *Молодий вчений*. 2025. Вип. 4 (135). С. 1–5.
- 18.Кучерук О. А. Система методів навчання української мови в основній школі: теорія і практика : монографія. Житомир : ЖДУ імені І. Франка, 2011. 420 с.
- 19.Лисюк Н. Михайло Максимович про символіку назв рослин в українському фольклорі. *Народна творчість та етнографія*. 2004. № 5. С. 72–77.
- 20.Лотоцька В. М. Сакральність мотивів рослинного світу в українському пластичному мистецтві. *Народознавчі зошити*. 2016. № 6 (132). С. 1423–1427.
- 21.Ляшевич Р. О. Фразеологічний образ (прислів'я та приказки) та способи його передачі при перекладі. Київ : КНЛУ, 2019. 82 с.

- 22.Малаш О. В. Символіка болгарських назв садово-городніх рослин у лінгвоетнокультурному аспекті. *Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу Києво-Могилянська академія]. Серія: Філологія. Мовознавство*. 2016. Вип. 266. С. 72–76.
- 23.Мельник О. А. Фітоніми в структурі фразеологізмів як об'єкт лінгвокультурологічного дослідження. *Сучасні напрямки лінгвістичних досліджень міжкультурної комунікації та методики викладання іноземних мов* : матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів та молодих науковців (м. Житомир, 25 лют. 2012 р.). Житомир, 2012. С. 284–286.
- 24.Навчання української мови учнів 5 класу на засадах компетентнісного підходу : посіб. / Н.Б. Голуб, В.І. Новосьолова, Г.Т. Шелехова, А.В. Ярмолюк. Київ : Аконіт, 2017. 144 с.
- 25.Новий тлумачний словник української мови /уклад.: В.В. Яременко та інші. Київ : Аконіт, 1999. Т. 4. 941 с.
- 26.Пехота О.М. Підготовка майбутнього вчителя до реалізації особистісно орієнтованого навчання. *Підготовка майбутнього вчителя до впровадження педагогічних технологій* : навч. посіб. / за ред. І.А.Зязюна, О.М. Пехоти. Київ : Вид-во АСК, 2003. С. 34–61.
- 27.Румма К.В. Формування загальнокультурної компетентності здобувачів і здобувачок освіти профільної школи в навчанні фразеології. Кривий Ріг : КДПУ, 2023. 91 с.
- 28.Саєвич І.Г. Теорія картини світу : ключові поняття. *Лінгвістика*. 2012. № 2. С. 18–28.
- 29.Семенчук В.В. Символіка рослин в українській народнопісенній творчості. *Молодий вчений*. 2014. № 1. С. 1–7.
- 30.Сиріна А.В. Символи у поетичній мові І.Малковича: семантика і поетика. Суми : СДПУ ім. А.С.Макаренка, 2021. 91 с.

- 31.Слободяник О.О. Семантико-структурні особливості українських фразеологічних одиниць із флористичним компонентом : матеріали XLVII науково-технічної конференції підрозділів Вінницького національного технічного університету (м. Вінниця, 14–23 берез. 2018 р.). Вінниця, 2018. С. 1–2.
- 32.Стороженко Ю.В. Особливості мотивації ботанізмів у лінгвокраїнознавчому аспекті (на матеріалі англійської та української мов). Кривий Ріг : КДПУ, 2020. 122 с.
- 33.Українська фольклористична енциклопедія / голов. ред. Г.Скрипник. Київ : Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М.Т.Рильського, 2019. 840 с.
- 34.Українські приказки, прислів'я і таке інше / ред. О.В.Маркович та інші. Київ : Літературні пам'ятки України, 1864. 769 с.
- 35.Українські прислів'я та приказки. Народна творчість / упоряд. С.В.Мишанич та М.М.Пазяк. Київ: Видавництво художньої літератури «Дніпро», 1984. 391 с.
- 36.Хом'як І.М., Каркіч І.В. Компетентнісний підхід до навчання лексики в загальноосвітніх навчальних закладах. *Дивослово*. 2019. № 10. С. 2–5.
- 37.Циганок І.Б. Концептуалізація фітонімів в українській фразеології. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика*. 2023. Вип. 34 (73). С. 40–44.
- 38.Чернищук Ю.І. Фразеологізм у сучасному мовленнєвому просторі. *Актуальні питання інтернаціоналізації вищої освіти в Україні: лінгвістичний, правовий та психолого-педагогічний аспекти* : матеріали IV Міжнар. наук.-практ. он-лайн конф. (БНАУ, 23-24 березня 2023 р.). Біла Церква, 2023. С. 33–35.
- 39.Яцьків М.Ю. Здобутки сучасної української фразеології у контексті новітніх парадигм лінгвістичних досліджень. *Міжнародний науковий вісник*. 2014. № 8 (27). С. 253–262.

40. Bally C. *Traité de stylistique française*. Genève : Eggimann, 1909. 349 p.
41. Ghazala H. Idiomaticity Between Evasion and Invasion in Translation: Stylistic, Aesthetic and connotative Considerations. *Babel*. 2003. Vol. 49, No. 3. P. 203–227.
42. Hassler G. Humboldt's concept of a linguistic worldview and its position in the history of linguistic relativism. *Studies in Philosophy of Literature, Aesthetics, and New Media Theories: Aesthetics and Politics in Wilhelm von Humboldt*. 2020. Vol. 6 (1). P. 21–26.
43. Masimova L. Concept of Phraseological Units. Functional, Structural and Semantic Classification of Phraseological Units. *World Science*. 2018. Vol. 8, No. 6 (34). P. 11–14.
44. Prokopova M.V. Semantics of Phraseological Units with a Floral Component. *Cognitive and communicative aspects of the study of language units and categories*. 2023. Vol. 8, № 1. P. 168–176.
45. Seidl J., Mc Mordie W. *English idioms* (5th edition). Oxford, New York : Oxford University Press, 1988. 272 p.
46. Yakun M. A cultural-conceptual analysis of plant-related proverbs in Nzema. *Journal of African Languages and Literatures*. 2023. Vol. 4. P. 50–72.